

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2016:37

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Arkeologisk utredning i Åsta

Åsta 4:1, Björkskog socken, Kungsörs kommun, Västmanland

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2016:37

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Arkeologisk utredning i Åsta

Åsta 4:1, Björskog socken, Kungsörs kommun, Västmanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-2686-2016

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2016:37

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

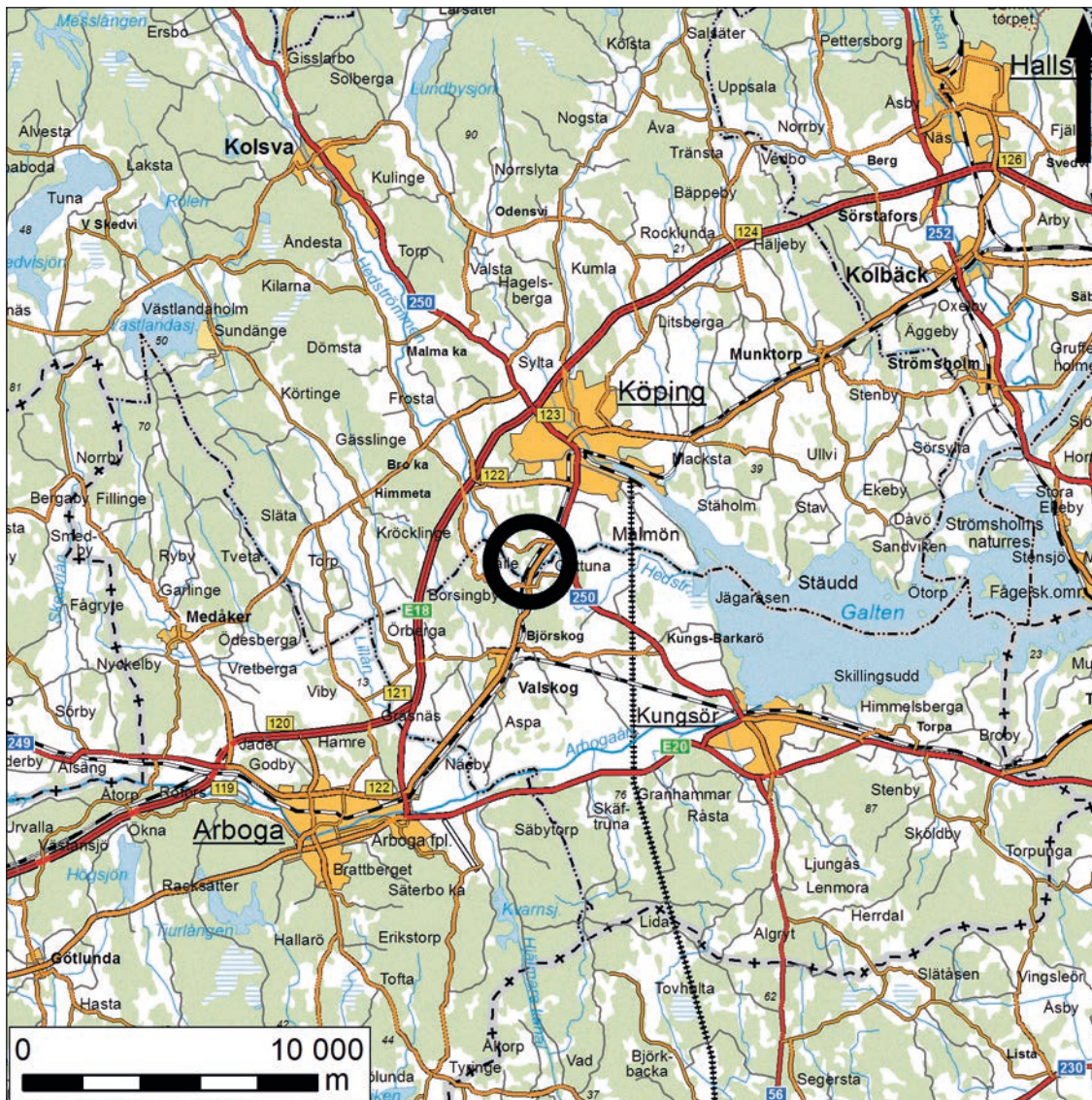
Omslagsfoto Utredningsområdet sett från nordöst. Foto av Erica Strengbom.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Tidigare undersökningar i närområdet	7
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	8
Ettapp 1, kart- och arkivstudier	8
Ettapp 2, fältinventering och utredningsgrävning.....	10
Tolkning.....	11
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	11
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13
Bilagor	14

Bilaga 1. Schakttabell

Figur 1. Karta över trakten kring Åsta med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen i Örebro AB genomförde en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 den 8 juni år 2016. Utredningen föranleddes av att markägaren önskar bygga ett ridhus och stall på fastigheten Åsta 4:1 i Kungsör. I närområdet ligger ett gravfält med tjugo gravar och ytterligare ensamliggande gravar i form av en hög och stensättning. Fyndplatsen för en bärnstenspärla är registrerad i närområdet. Fornlämningsbilden indikerade att det skulle kunna finnas boplatslämningar och även ej tidigare kända gravar inom utredningsområdet. Ortnamnet Östtuna antyder att det kan finnas en förhistorisk tuna-gård i närområdet. Utredningsområdet omfattade cirka 2 000 kvadratmeter och cirka 135 kvadratmeter av dessa utredningsgrävdes. Inga anläggningar, kulturlager eller fynd framkom vid utredningen.

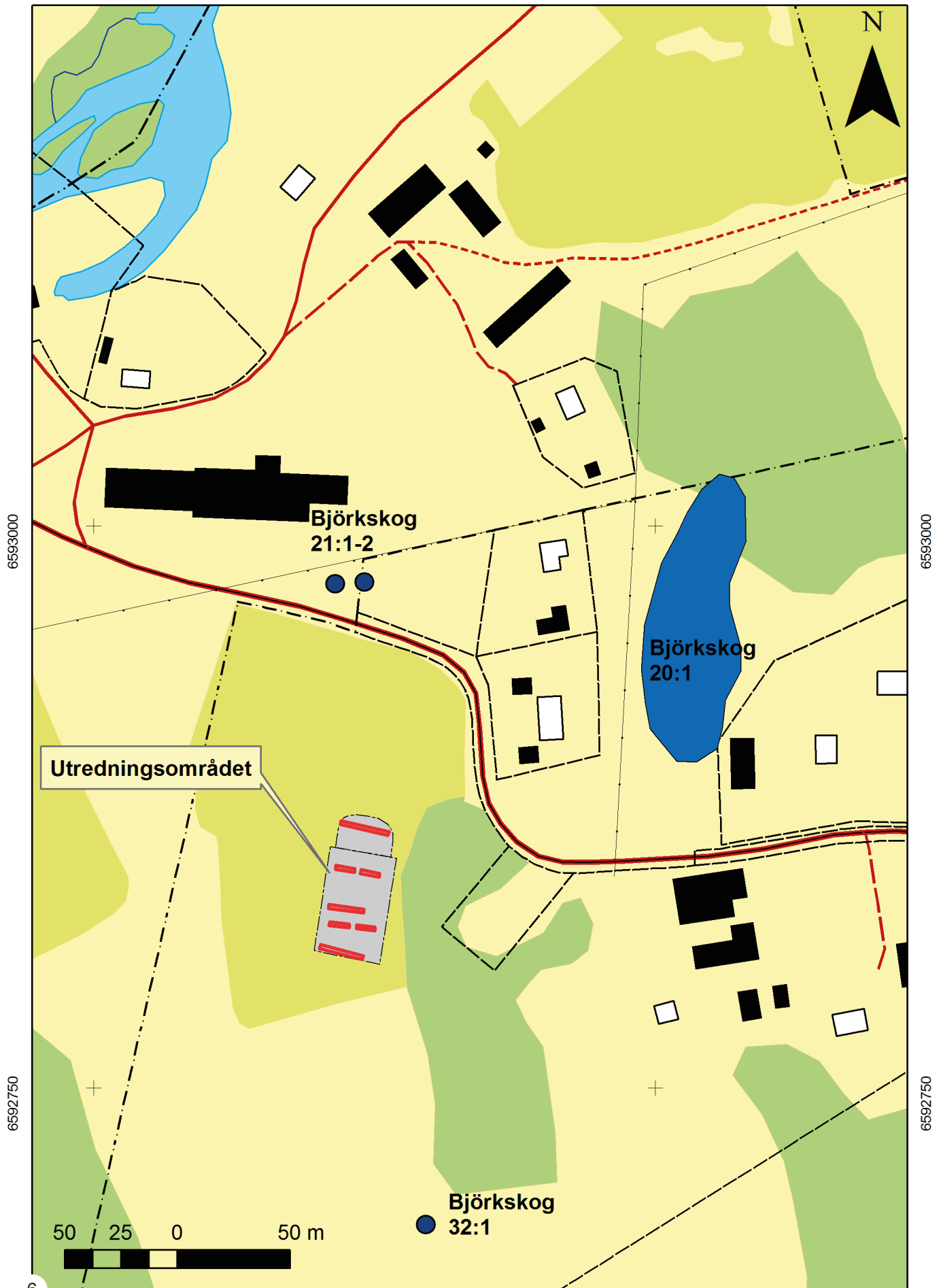
Inledning

Markägaren till fastigheten Åsta 4:1 önskar bygga ett ridhus och stall på området som idag är betesmark. Länsstyrelsen i Västmanlands län har gjort bedömningen att de berörda åtgärderna riskerade att påverka tidigare okända fornlämningar under jord, och att en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 därför skulle utföras. Platsens geografiska läge, med ett antal fornlämningar i nära anslutning till utredningsområdet, gav en tydlig indikation om att tidigare okända fornlämningar skulle kunna förekomma i området. Framförallt förväntades lämningar av förhistoriska boplatser och gravar. Utredningen bekostades av Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Bakgrund och kulturmiljö

Utredningsområdet ligger i Björkskogs socken beläget mellan Arboga och Köping. Landskapet består av ädelövholmar och hagmarker i ett öppet jordbrukslandskap. Väster om utredningsområdet ligger Hedströmmen som rinner ut från södra Dalarna och mynnar ut i Galten i Mälaren. I sydväst löper en skogsklädd åsrygg.

Cirka 125 meter nordöst om utredningsområdet ligger gravfältet Björkskog 20:1 som består av tjugo gravar, varav nitton runda stensättningar och en kvadratisk stensättning. Flera av gravarna är skadade av en grustäkt och enligt uppgifter från fornminnesregistret hittades år 1874 en spiralring av guld i samband med att man tog grus från täkten. Cirka 100 meter norr om utredningsområdet ligger Björkskog 21:1 och 21:2 som består av en hög och en stensättning. Efter att gravfältet skadats vid ett vägbygge grävdes tretton gravar ut år 1962 (se nedan). Cirka 115 meter söder om utredningsområdet ligger fyndplatsen för en bärnstenspärla: Björkskog 32:1 (<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>).

Figur 2. Utredningsområdet med närliggande fornlämningar markerat med blått. Skala 1:2 500.

Tidigare undersökningar i närområdet

Gravfältet Björkskog 21:1 och 21:2 har tidigare bestått av fler gravar. I samband med ett vägbygge skadades gravfältet och år 1962 undersöktes tretton gravar. Gravarna var brandgravar av vikingatida datering, 900–1000-tal. I gravarna fanns brända människoben från en eller flera individer. Även brända ben från häst, hund och fågel, och i ett fall björnklor förekom. Utifrån fyndmaterialet konstaterades två vapengravar, ytterligare förekom ryttar- och hästutrustningar samt två rika kvinnogravar (http://kulturarvsdata.se/fornvannen/html/1969_069).

Syfte och frågeställningar

Syftet med utredningen var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering. Utredningen skulle klargöra om det inom området fanns fornlämningar som inte var synliga i markytan.

Metod och genomförande

Utredningen bestod av två etapper. Etapp 1 utgjordes av arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser. Kart- och arkivstudierna genomfördes i de digitala arkiven. De omfattade en genomgång av Skogsstyrelsens arkiv Skogens pärlor, Fornsök samt en kontroll av eventuella tidigare utredningar eller undersökningar i området. Det historiska kartmaterialet i Lantmäteriets historiska kartarkiv, som finns tillgängligt på nätet, analyserades. Detta innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens kartarkiv samt Lantmäterimyndighetens kartarkiv. Statens Historiska Museums fynddatabas användes i syfte att spåra eventuella arkeologiska lösfynd i området.

Etapp 2 innefattades av fältinventering följt av en utredningsgrävning. Fältinventeringen innebar att en okulär besiktning av utredningsplatsen utfördes, för att bedöma lämpliga lägen och för att identifiera eventuella lämningar som var synliga ovan mark.

Ridhuset och stallet planerades anläggas på en cirka 2 000 kvadratmeter stor yta. Då Länsstyrelsen hade bedömt hela området som ett möjligt läge för boplatz och gravar undersöktes området med en hög ambitionsnivå. Den undersökta ytan uppgick till 135 kvadratmeter, vilket utgör drygt 7 procent av den totala utredningsytan. Schaktningen utfördes inom de mest fördelaktiga lägena på ytan.

Sammanlagt grävdes sju schakt inom utredningsområdet (se figur 4). Schakten grävdes mellan 8 och 22 meter långa med en bredd på 1,5 meter. Schaktningen skedde med en grävmaskin som skiktvis grävde ner till steril orörd mark. Schakten mättes in med RTK-GPS. Mätningarna överfördes och redigerades sedan i ArcGis 10. Den skriftliga

Figur 3. Utredningsområdet sett från söder med fornlämning Björkskog 21:1–2 i bakgrunden. Foto av Erica Strengbom.

dokumentationen bestod av schaktbeskrivningar och digital fotodokumentation. Då utredningen var klar fylldes schakten igen och marken återställdes.

Resultat

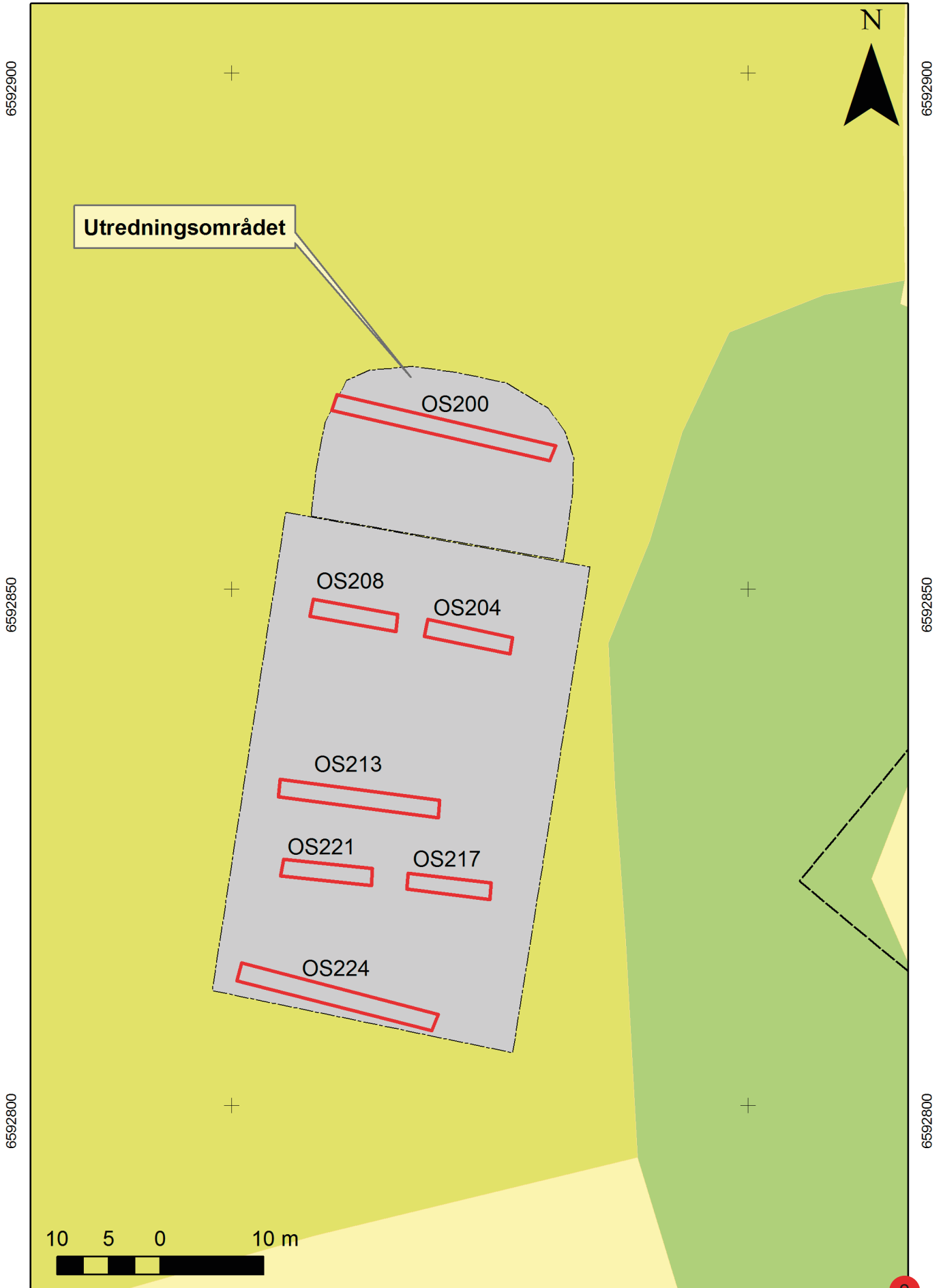
Etapp 1, kart och arkivstudier

Bebyggelseenheter i närområdet har namn som Östtuna och Åsta vilka är namn som brukar hänföras till förhistorisk tid. Ortsnamn som slutar på *-sta* (ställe, plats) och *-by* (boplats, by, gård) hör i huvudsak till folkvandringstid och vikingatid (www.raa.se). Ortsnamn på tuna har haft en speciell funktion med koppling till makt och centralitet i den förhistoriska samhällsorganisation som uppkom under äldre järnåldern (Svenskt ornamnslexikon 2003:328).

Historiskt har marken där utredningsområdet ligger hört till byn Åsta, och en genomgång av det historiska kartmaterialet visar att marken i utredningsområdet har använts för odling eller ängsmarker under historisk tid. Den äldsta kartan över området är från år 1600. Där benämns området som Åsta åker. På senare tids kartor syns området växelvis som betes- och ängsmark eller åkermark.

555100

555150

Figur 4. Utredningsområdet med sökschakt markerat med rött. Skala 1:500.

Figur 5. Sökschakt OS221 sett från öster. Foto Erica Strengbom

Etapp 2, fältinventering och utredningsgrävning

Utredningsområdet består av öppen hagmark i en sänka, omgivet av en bruksväg och bebyggelse i norr, en moränbacke i öster och betesmark i söder och väster. Den okulära besiktningen av utredningsområdet klar gjorde att inga potentiella fornlämningar gick att se ovan markytan. Ytan för utredningen omfattade cirka 2 000 kvadratmeter. Sammanlagt grävdes sju schakt inom detta område. Inga av de sju schakten uppvisade några fynd, anläggningar eller lager.

Alla schakten uppvisade en liknande stratigrafi där ett 0,10 meter tjockt lager av matjord låg på ett cirka 0,15 meter tjockt äldre odlingslager. I odlingslagret noterades enstaka stenar och ett fåtal tegelfnyk. Den sterila undergrunden bestod av grå lera, som bitvis var blöt. I den södra delen av utredningsområdet fanns ett stråk av torr ljusbrun siltig lera med enstaka småsten.

Tolkning

Namnet Östtuna antyder att det funnits en tuna-gård någonstans i närheten av utredningsområdet. Den omgivande fornlämningsbilden pekade också på att det skulle kunna finnas både boplatsslämningar och tidigare okända gravar inom utredningsområdet. Att utredningsgrävningen inte visade på några spår av förhistoriska lager, anläggningar eller fynd har troligtvis sin förklaring i ofördelaktiga markförhållanden. Området ligger i en sänka med bitvis blöt undergrund.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med utredningen var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering. Utredningen skulle klargöra om det inom området fanns fornlämningar som inte var synliga i markytan. Den arkeologiska utredningen omfattade:

- *Arkiv och litteraturstudier samt kartanalyser. Arbetet omfattade en genomgång av relevant material i den omfattning som var nödvändigt för att kunna uppfylla det ovan angivna syftet med utredningen.*
- *Fältinventering för att bedöma lämpliga ytor att utreda närmare inför utredningsgrävningen.*
- *Utredningsgrävning för att fastställa karaktären av oklara fornlämningar.*

Utredningsarbetet följde den upprättade undersökningsplanen och visade att inga fornlämningar berördes. Syftet är därmed uppfyllt.

Referenser

Tryckta källor

Wahlberg, M (red). 2003. Svenskt ortnamnslexikon. SOFI. Uppsala.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan 1962 Björkskog J133-10g8b64. Rikets allmänna kartverk

Laga skiftes karta 1875 19-köp-220. Lantmäterimyndighetens arkiv.

Storskiftes karta 1801 akt T32-9:5. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Karta 1600. 19-bjg-30. Lantmäterimyndighetens arkiv.

WEBBMATERIAL

Digital databas för fornminnesinformation FMIS <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> (2016-06-07).

www.raa.se/om_riksantikvarieambetet/fragor-svar7ortnamn/hur-gamla-ar-ortnamnen/ (2016-06-07).

[http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Karttjanster/Skogens-Parlor-\(2016-06-07\)](http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Karttjanster/Skogens-Parlor-(2016-06-07)).

[Http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1969-069_samla.se](http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1969-069_samla.se)

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Västmanland
Län	Västmanland
Kommun	Kungsör
Socken	Björskog
Fastighet	Åsta 4:1
Fornlämningsnummer	—

Projektledning	Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2016-06-08
Exploateringsyta	2 000 m ²
Undersökt yta	135 m ² , 90 löpmeter
Koordinater	X 6592800 Y 555100
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer

431-2686-2016

Arkeologgruppens projektnummer

2016_37

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Nr	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
200	22x1,5	0,4	Torv 0,10 meter, ploglager 0,20 meter. Steril mark 0,30 meter under marknivå. Undergrunden bestod av gråbrun blöt lera.
204	8x1,5	0,4	Torv 0,15 meter, ploglager 0,15-0,20 meter. Steril mark 0,30 -0,35 meter under marknivå. Undergrunden bestod av gråbrun blöt lera.
208	8x1,5	0,4	Torv 0,10 meter, ploglager 0,15-0,20 meter. Steril mark 0,30 meter under marknivå. Undergrunden bestod av gråbrun blöt lera
213	16x1,5	0,30-0,40	Torv 0,10 meter, ploglager 0,15-0,20 meter. Steril mark 0,30-0,35 meter under marknivå. Undergrunden bestod av blöt gråbrun lera.
217	8x1,5	0,4	Torv 0,10 meter, ploglager 0,15-0,20 meter. Steril mark 0,30 meter under marknivå. Undergrunden bestod av gråbrun lera med stråk av ljusbrun siltig lera med enstaka småsten.
221	8x1,5	0,4	Torv 0,10 meter, ploglager 0,15-0,20 meter. Steril undergrund 0,30 meter under marknivå. Stråk av ljusbrun siltig lera med enstaka småsten.
224	20x1,5	0,4	Torv 0,10 meter, ploglager 0,20 meter. Steril mark 0,30 meter under marknivå. Stråk av ljusbrun siltig lera med enstaka småsten.

